

«Անշարժ գույքի տուկայում սղասողական իրավիճակ կա»

Մանուկ Վարդանյանի հավասիացմանք, սակայն,
զործութեալի բանալի եւ զների կարուկ նվազման
միտումներ չկան

Անշարժ գույի ռուկայի իրավի-
ճակը եւ կաղաստի համակարգի
թափանցիկության ու արդյունա-
վետության բարձրացմանն ուղղ-
ված միջոցառումները Երեկ Շեր-
կայացրեց անշարժ գույի կա-
ղաստի դետական կոմիտեի նա-
խագահ Մանուկ Վարդանյանը:
Նա, անդրադառնալով անշարժ
գույի ռուկայի այս տարվա 9 ա-
միսներին արձանագրված ցուցա-
նիւններին, նշեց, որ այդ ընթաց-
ուած կատարվել է ավելի քան 117
հազար գործարք, որը 9,1 տոկոսով
ավելի է նախորդ տարվա նույն ժա-
մանակահատվածի համեմատ:
Մանուկ Վարդանյանը հայտնեց,
որ 4-5-րդ տարին է, ինչ անշարժ
գույի ռուկայի աշխուժացումը
տեղափոխվել է մարզեր, գործարք-
ների թվի եւ գույի գների աճ է ար-
ձանագրվուած Կոռայի, Լոռու, Ար-
մավիրի, Արարատի եւ Արագածո-
սի մարզերում:



արտերկրից ներդրումների նվազ-
մանը, Մանուկ Վարդանյանը դա-
տասխանեց, որ այդ բոլոր նշանո-
գությունների հետ ել կաղված է
սղասողական վիճակը, եւ վերս-
տին ընդգծեց, որ անշարժ գոյքի
ռուկային անհրաժեշտ է բաղաբա-
կան եւ սնտեսական կայունու-
թյուն: Նա հայտնեց, որ ռուկայի
վրա ազդում է նաև նորանոր ի-
րացման գոտիների հայտարարումը:
Այդուհանդեռձ, ըստ անշարժ գոյ-
քի կաղաստի կոմիտեի նախագա-
հի, դասսիվությունը դայմանա-
վորված է այդ սղասողական վի-
ճակով, իսկ գոյքի գների նվազ-
ման միտում չկա: Նա տեղեկաց-
րեց, որ այս տարի ռուկայում եղել
են տատանումներ՝ փետրվար, մարտ,
ապրիլ ամիսներին գործարեների
խնակի նվազում, մայիս, հունիս,
հուլիս ամիսներին՝ աճ, օգոստոս,
սեպտեմբերին՝ դարձյալ որու նվա-
զում:

Ի ղատասիսան «Ազգի» այն հարցի, թե ինչի՞ն են սովասում մարդիկ եւ կազմակերպությունները՝ ֆինանսական ճգնաժամի անդրադարձին, ներախափական լարվածության վերադարձին, թե՝

Վարձակալության ռուկայում
աճ է արձանագրվել 17,1 տոկոսով,
ավելացել են գրավադրման գոր-
ծարենքը, որը նշանակում է հի-

աղազայում առավել ծանրա-
բեռնված ստորաբաժանումներում
տեղադրել էլեկտրոնային հերթերի
կառավարման համակարգ:

ԱՐԴ ՄԱՐՏԻՐՈՎԻՆ

Տնակածառներում տեղադրվել են 2900 ՀՊՄ-ներ

Ելու 4000-ը կտեղադրվեն մինչեւ հոկտեմբերի վերջը

Դայաստանի 80 տոնավաճառներամ հսկիչ-դրամարկղային մեթենացիք (ԴՊՄ) տեղադրման մասին երևակը հրապիրված մամուլի ասուլիսի գարշաղարը», իսկի որ ԱՌ ընդունած օրենքները եւ կառավարության որոշումներն այդ առնչությամբ հնարավոր չեն լինում իրագործել:

Ըստ խուռաց տոնավաճառների՝ ժամանակ տեղեկություններ հաղորդեց դետական եկամուտների դետական կոմիտեի փոխնախագահ Արմեն Ալավերդյանը։ Նա նաև ավորաբես հայտնեց, որ տոնավաճառներում գործող 9144 զանազան տեղերի համար տոնավաճառների կազմակերպիչների հետ կնքվել է ՀԴՄ տեղադրելու 7302 դայմանագիր։ Ներկայումս տեղադրվել է 2900 ցանցային ՀԴՄ, որոնց ցուցանիւններն արձանագրվուած են մեկ միասնական բազայում։ Մինչեւ այս ամսվա վերջ կտեղադրվեն նաև մնացած ավելի քան 4 հազար ՀԴՄ-ները։ Արմեն Ալավերդյանը փաստեց, որ չնայած ՀԴՄ-ները Դայաստանում սկսվել են օրեալի 10 տարի առաջ, բայց տոնավաճառներում դանց ներդրման հարցը դարձել է մեր «աֆիլիւսյան

Դաշտու դժո բազար չէ.
Դաշորդ հարցը ՀԴՄ-ների կտրոն
ների տրամադրման հետ է կապված
Պետեկամուտների կոմիտեի փոխ
նախագահը նշեց, որ երբ տեղադր
վեն ՀԴՄ-ներ բոլոր տեղերում, այս
ժամանակ էլ կսկսեն հսկել այս
գործընթացը։ Կոնկրետ տոնավա
ճառների դեղուում, խանի որ ամ
բողջ տվյալները լինելու են ցան
ցում, առա ոիսկային, այսինքն
իիշ օքանառություն ցույց տվու
վաճառակետերը կարձանագրվե
նի կատուզվեն։ Իսկ այն տոնավա
ճառները, որոնք չեն դիմի ՀԴՄ-նե
րի համար, չեն ստանա գործունեու
թյան լիցենզիա։

U. U.

Արա Աբրահամյան.
«Հայ-ռուսական բիզնես
ֆորումի սեղծումը
ավանական է հաջորդ տարի»

1-ին էջից
Աշխատանքներ են նախատեսվում
մանկացներից մեկի հետ ապելի
թյան եւ գիտության նախարարությանը կիանձնվի նաեւ միկրոավտոբուս:

Պատասխանելով լրագրողների հարցում, պատճենը հայտնի

թյամբ, մասնավորապես, ոչ միայն սոցիալական օգնության, այլեւ հաստատության սաների համար կրթամշակութային համալիր կառուցելու առումով, որում ստեղծվելիք անհրաժեշտ դայմանները հնարավորություն կտան արհեստներ սովորելու:

«21-րդ դար. հայ ժողովրդի ազգային շահերը» Երիտասարդական կոնֆերանսի անցկացումը Եւ նոր ժայլ է, որ կազմակերպվում է ՀՀԿ ու ՌԴ Եւ ՀՀ սոլորշի ու Երիտասարդության հարցերով նախարարության հետ համատեղ: Այս միջոցառումը նախորդ տարվա «21-րդ դարի մարդու և հայության երեսական-դրա

տարավերները եւ հայ Երիտասարդությունը» Երիտասարդական միջազգային համաժողովի հոչակագրի իրագործման հերթական բայլերի տրամաբանական շարունակությունն է:

Եվս մեկ նոր բայլ է այս օրերին Հայոց Հանրապետության

«Սամսոնգ-գրուլ» ընկերության մուսկովյան ներկայացուցչության դեկավարների այցելությունը Դայաստան, հանդիպումները Դայաստանի հեխանությունների ներկայացուցիչների հետ՝ ներդրումային ծրագրերի եւ այլ հարցերի բնարկման օրակարգով։ Այս առնչությամբ Արա Արքահամյանը հիշեցրեց նաեւ օրեւ էլի մի շարժ գործարարների Դայաստան այցելության մասին։ Նետով նաեւ մոտ ժամանակներս Ռուսաստանի նախագահի Դայաստան կատարելիք այցի կարելությունը։ Այս համատեսում էլ կարետրվեց մի քանի օրից ռուս-հայկական միջկառավարական հանձնաժողովի և սահմանադրության համար առաջարկությունը։

ՀՀԿ Եւ ՈՐՍ օրերի միջոցառում-
ների ամենամյա շարժը նոր նախա-
ծեռնություններով, եւս կշարունակ-
վի: Արդեն իսկ տեղի է ունեցել ՀՀԿ
Եւ ՈՐՍ ղատվիրակության այցելու-
թյունը Դայաստանում Ռուսաստանի
ԱԴԾ սահմանադրահ Վարչության
ջոկատ, որտեղ զորամասի դղրոցին

Են հանձնվել համակարգչային սարքավորումներ, իսկ մի շարժ զինվորներ գերազանց ծառայության համար արժանացել են խրախուսանի դատվողերով եւ արժեքավոր նվերներով։

Միջոցառումների մի խումբ նվիրված է սփյուռքի հայ գործիչների հոբելյաններին, մասնավորապես Արամ Խաչատյանին, Մուտեղ Խչսանին, սարոյանական տարվա եջանակներում կնքանավորվի նաեւ հայ գրողի 100-ամյակը։

Արքահամյանի խոսքով, իրեն հաջողվուած է հետեւել, որ Դայաստ Օի Եւ Ռուսաստանի նախազահներ միջեւ համաձայնությունները իր կանացվեն, մինչդեռ ամերիկյան համայնքուած չկա միասնություն։ Իրավահամյանը ԱՄՆ իր Վեցայցելության ընթացքում հանդումներից հետարքրական վիճակագրություն ներկայացրեց, թե ո՞ի անգամ են ադրբեջանական հայկական կամ Վրացական ու

Այս աշրջական ծրագիրը ներառում է նաև որոշ մրցությունների մրցանակ-
շատուրացիան և առաջարկություններ:

Ների հանճնման արարողությունները: Մասնավորապես, երեկ Դայասանի Ծկարիչների միությունում տեղի ունեցավ «Դայասանը եւ հայերը Ծկարչի աչերով» թեմայով մրցույթի հաղթողների դարգեւատրման արարողությունը: Այդօրինակ մրցույթներ են հայտարարվել նաև գրողների, ժուռնալիստների, կոմոդիզնորների միությունների, Գիտությունների ազգային ակադեմիաների հետ համատեր: ՅՅԿ էլ ՕՅՀ

Ըս Արքահասյախի, ույշվագայ այցելությունները եղել են Յ մինչդեռ աղբբեջանական այցերը բունները՝ ավելի քան 80, իսկ Վ ցականը՝ 140: Արքահամյանի տեղմամբ, ԱՄՆ-ում աշխատանք տարվում են, ու դա չի կարելի ստել, բայց դրանք բավարար չեն: Առումով Արա Արքահամյանը կատարեց Դայասանի նախագահ Խոստմամբ սփյուռի նախարար Բայան Ասեղոծոյն:

Նախարարութեան կամաց պահանջմանը համար 4-րդ անգամ անցկացվող «Մենք եղել ենք, մենք կանք, մենք կլինենք» գրական լավագույն ստեղծագործության մրցույթի մրցանակ-ները կհանձնվեն այսօր:

Դայաստանի եւ Արցախի դղրոցների համակարգչայնացման գործընթացը ընդհատում չունի, այս տարվանից նաեւ՝ Դայաստանի սահմանամերձ դղրոցների համար: Այս օրերին եւս կլինեն համակարգչային դասարանների բացման արարողություններ, մի ժանի այդօրինակ դասարաններ կբացվեն նաեւ Արցախում: Ի դեռ, Արցախի կրու-

թյան մակարդակութեան կամաց պահանջմանը համար 4-րդ անգամ անցկացվող «Մենք եղել ենք, մենք կանք, մենք կլինենք» գրական լավագույն ստեղծագործության մրցույթի մրցանակ-ները կհանձնվեն այսօր:

Դայաստանի եւ Արցախի դղրոցների համակարգչայնացման գործընթացը ընդհատում չունի, այս տարվանից նաեւ՝ Դայաստանի սահմանամերձ դղրոցների համար: Այս օրերին եւս կլինեն համակարգչային դասարանների բացման արարողություններ, մի ժանի այդօրինակ դասարաններ կբացվեն նաեւ Արցախում: Ի դեռ, Արցախի կրու-

- Պարոն Գոմգյան, դուք Դայաստանի գլխավոր հյուստատոսն եք Դարավային Ռուսաստանում: Սա մի տարածաշրջան է, որտեղ դաշնականորեն բնակվում է հայկական մեծ համայնք, ինչորիսին է այդտեղի հայության վիճակը եւ հյուստատոսությունը ինչ աշխատանք է տանում տեղի հայ բնակչության շրջանում:

- Ոտասատանի Դարավային օկրուզը, որի մեջ
մտնում են Ստավրոպոլի, Կուասնոդարի եւկրա-
մասերը, Վոլգոգրադի, Աստրախանի եւ Ոտոսո-
վի նահանգները եւ ՌԴ-ի Դյուախսային Կովկա-
սի հանրապետությունները՝ Դյուախսային Օսիա
եւ այլն, իրու դաշնականութեն եղել է հայ եթո-
սի բնակության վայրերից մեկը: 14-16-րդ դարե-
րից Աստրախանուած հայ առեւտրականները ակ-
տիվ ըփումներ են ունեցել Ոտասատանի հետ:
Դեսագայում՝ տարբեր դաշնական փուլերուած ե-
ղել է հայության զանգվածային վերաբնակե-
ցում այդ ժքաններուած: 18-րդ դարի 80-ական-
ներին կազմակերպվել է Նիմի հայության վե-
րագաղթը Ղոն եւ մասամբ Ստավրոպոլի: Սուրբ
Խաչ խաղաթը ներկայիս Բուլղարովովսկը, Արմա-

ման զգալի մասը տեղի է ունենում Նովոռոսիյսկ նավահանգստից, քաղի դրանից, շրջանը գյուղանտեսական հզոր կենտրոն է: Վեցին երկու տարու Դայաստան-Ռուաստան արտադրության կամաց գարգացել են թոխվածեր, այս տարի աղբանակացանառությունը կհասնի մոտ 1 մլրդ դրամի, եւ այս ծավալի ավելի բան 1/3-ը Ռուսաստանի հարավի բաժինն է կազմում: Դայկական աճող թիզնես կա այստեղ: Երկողմ կառերը ուժեղ են նաեւ գիտության, կրթության, մշակույթի բնագավառներում: Օդինակ, Ռուսաստանի ազգային ակադեմիայի հարավային մասնաճյուղը անցած տարի մոտ 1,5 միլիոն դրամի դատվեր սկզբ Դայաստանի ակադեմիայի գիտական ինստիտուտներին: Բացի այդ, Ռուսաստանի հարավից դեղի հայկական բուհեր լուրջ շարժ կա, ուրօք հայուսից ավելի դղրոցական շրջանավարտներ տարեկան Դայավային Ռուսաստանից սովորելու են մեկնում հայկական բուհեր: Եվ հյուտառոսությունն այս ուղղությամբ աշխատում է գիտության եւ կրթության նախարարության հետ: Եթե տարեկան կառողանուած ենք ավելացնել մեկ դի

Պատմական «Ազգի» խմբագրականին

«ԵՎՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ֆՈՐՈՄԻ» ԺԱՄԱՆԱԿ ԻՄ ԿԱՏԱՐԱԾ ԻՎԱՅՐԱՐԴՈՒ-
ԲՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՍ ԱԵՐԿԱՅԱԳԵԼ ԵՄ ՀԱՐԱ-
ՌԵՐ ԱՊՈՉ ԻՎԱՅԿԱԿԱՆ ԶԼՍ-ԱԵՐՈՒՄ:
«Ազգ» ՕՐԱԲԵՐՔՈՒՄ ՏՄԱԳՐՎԱԾ ԻՄ ԻՎ-
ԳԱՎՐՈՎԱԾԻ ԾՈՄԾ ՏՄՎԱԾ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ
ԼԱՐՄԱԽԻ ԳԱՐՄԱՆ ԱՊՐԵՑԻ:

Դարցագրուցուած ես Եերկայացրել էի
թուր հայտնի դասգամավորի ելույթից
իետ իմ կատարած հայտարարությունը՝
Դայոց ցեղասղանության եւ Արցախյան
հիմնախնդրի ռուր Թուրքիայի բռնած ա-
նընդունելի դիրքորոշման, Վեջինիս
կողմից Դայաստանի ռօպափակման իրա-
վիճակում բարիդրացիական հարաբե-
րությունների բարբաջանների մասին։
Ներկայացրել էի նաև թուր դասգամա-
վորի ինձ Տված դատասխանը, ըստ որի
«համաշխարհային դատերազմի ժամա-
նակ տեղի ունեցած ողբերգական դեղ-
թերի ընթացքուած ավելի շատ թուր, բան-
եաւ է լուսութեաւ» նաև հայտարարություն-

հայ է զիտովով», օտար ռայքա. Եթե այս բուժական ու հայկական արխիվների ուսումնասիրման եւ ղատմաբանների հանձնաժողովի հրատապ ստեղծման մեջ անհրաժեշտության ռուրջ: Զանի ու այս հայտնի կեղծիները թուր գործչի կողմից ներկայացվել էին անառարկելի տնով, եւ ես այլևս հարցութատասխանի հնարավորությունից գրկված էի, ես կատարեցի երեփ թե միակ հնարավուայլը. իրաղարակավ լինցի դահլիճը մի անգամ անզգերեն ու ոռաերեն բացականչելով՝ «Ամոթ»: Ներկաները ականատես եղան թուր ղատգամավորի անելանելի վիճակին եւ հիանալի ընկալեցին իմ կատարած բայի եւ համարժել սկած ղատասխանի արժեքը: Այս ամեն կատարվեց տվյալ ղանելի ավարտին, որից հետո արդեն դրսուած թուր ղատգամավորների հետ մենք ակտիվորեն բնակուած էինք իրավիճակը, համոզելով, որ նմանահիմ հայտարարություններով բրոնած դիրեկտ Երանե ոչինչ չեն շահելու ընդհանուր հայտարարի գալով՝ ղայմսավորվեցինք նույնիսկ մասնակցեած «ԵՄ-Թուրիա» կազմակերպվող ֆորումին, որին ակտիվորեն ղատրաստվուած եած:

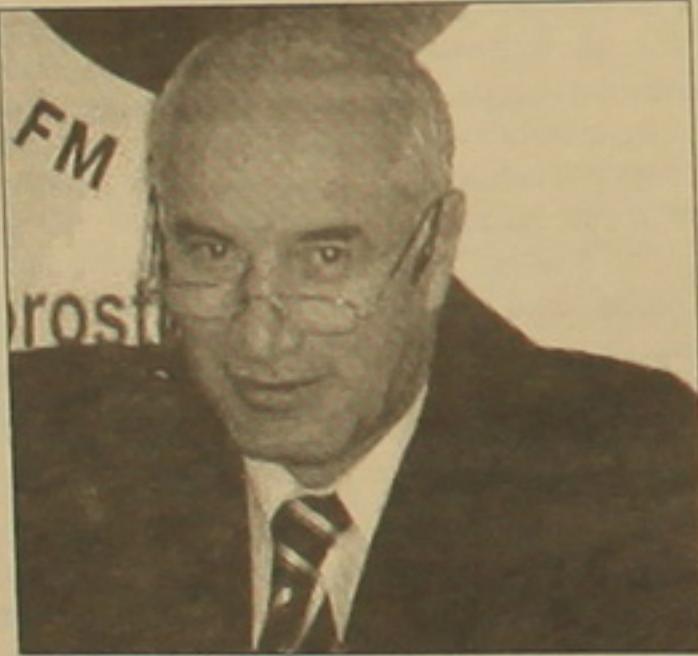
ԵՎ, ԿՐԿՆՈՒՄ Եմ, ԱՆԿԵՆԾ զարմանալու ընթացքի ընթերցելով հայկական թերթի խմբագրականը, որի գլխավոր խմբագիրը Տարեց ու փորձառու եւ այն սփյուտֆահայ մեկն է, որին Երեխ Խորիսի այստան մանրամասնորեն հակացնեի, որ Շնորհակալության փոխարեն դեմք չէ բռուն թափել: Չէ՞ որ այսուհի հնարիներով կարելի է հիասքափենել ցանկացած գործչի: Սատարելու, գետրելու, կատարած բայլը գնահատելու փոխարեն սառը հաւաքարկներով խոցելու արվեստը հարիր չէ այսդիսի հեռակապոր հանդեսին, կարծում եմ: Դա մոզկած եմ, որ «Ազգօք» բաջություն ունենալու այս կարծ դաշտասխանը հաջորդ համարում տեղապորելու, սկայն կցանկանայի, որ այն ներկայակեր հայկական մամուլում, որդես «դաս Տվողները» մի դահ վարան դաշտասխան դաս առնելու վախճան առաջ ունենալով: Իզուր չի ասվում: «Մի դատիր, որ չոյատվես»:

ԱՐԵՎՈՐԵ
ՆԱՐՈԴԱՅԻ ԽԱՅԼԱԿԱՆ ՄԻԱՐՅՈՒՆՈՒ
ՔՈՐՈՄԻ ԽԱԽԱԳՈՒ, ՍԱԼՎԱԿԻ
ԽԱՅԼԱԿԱՆ ԽԱՄԱԽՄԻ ԽԱԽԱԳՈՒ

հայը
տոմ՝
ինետեւ
-եկու
մ փո-
քյունը
յր հայ-
ածուն
է են:

«Կարենում ենք, որ դրս Ա. Գրիգորյանը թե զգացմունախային ելուստով և լինը ֆորումը, այլ հանգիս ու հիմնա աղացուցեր ծմարտությունը։ Ի վե նման ֆորումներում կարենուրը ու թուր, այլ օսարազգի մյուս ներկայացնելու առաջնահարցը»։

«Մես ունեմ հայադահմանության
բաղաբականություն, որը զործնական
հռոի վրա երեւացնող է»



- Եկեղեցու դերն անգնահատելի է: Եվ մեծ դրական ազդեցություն ունի ոչ միայն հայադարձանության, այլև հայ հոգեստը կյանքի ակտիվացման առումով: Հովհանն Ղրիմով՝ հասնի Առաջ հայ եկեղեցու 650-ամյա տօնա-

որողութ, Ռուսովոյ, Սոչիում: Վերականգնվել են Արմավիրի, Վաղիկավկազի եկեղեցները: Պյատիգորսկի Սուրբ Սարգիս եկեղեցին մի մեծ հոգետուր կենտրոն է իր թանգարանով՝ դրոցով: Մոտ 450 աշակերտ է սովորում, եւ տեղի բահանան՝ Տեղամբ տարեկան 2 անգամ մոտ 100 աշակերտների բերում է Հայաստան Այսպիսի սովորություն կա նաև մյուս կենտրոններում, եկեղեցիներում: Մենք նախահոգեագրետներ ունենք Ռուսաստանում գործող Հայ առաքելական բոլոր եկեղեցիների հետ, որովհետեւ դա կրերի հայադասահոգանության խնդիրները լուծմանը, նաև տեղուած եքնիկ տարրի հզորացմանը: Մի շարժ բաղադրելի բաղադրային դրամներում Սոչիում, Ռուսովոյ, Կիսլովորուկուն եւ այլն, հայազգի դատավանավորները լուսջ բարեկան կշիռ ունեն: Եվ սա նոր երեսուր Ընդիանութ ջաներով, ինչորս եկեղեցու, այդես էլ ոկանագիտական, Ռուսովոյ Վերա-

Դատաստեսական հղոր կենտրոն է:
- Տնտեսական համագործակցության առ
մով սա ամենամեծ հեռանկարն ունեցող
ջանն է, քանի որ աշխարհագրական առուն
ամենամոտ տարածքն է Հայաստանի համար
ընակեցված է մեծ թվով հայերով: Տնտեսակ
զարգացման տեմպերի առողջով առաջնա
տեղ ունի Ռուսաստանի մասնաբով, քանի
ունի նաև աշխարհագրային, տարանցիկ, նո
գրուստաշղության զարգացման մեծ հնարա
րություններ: Նավթի վերանայական եւ առ

- Երբեմն հայ-ռուսական հարաբերությունները չեն զարգացել այնողևս դինամիկ, ինչողևս ասօր, թէ Պուտինի իշխանության եւ թէ Մեղմված դեկի նախագահության օրու այս զարգացուավելի է խորանուած: Առաջիկա օրերին սղակում է Ռուսաստանի նախագահ՝ Նախարար Մելքոնեակի այցը Դայաստան, ինչը հենց աղյուսացն է, որ երկնօրուն ռազմավարական հարաբերությունները պահպանվեն:

բարեկարգության համապատասխան դիմումները գարզանում են դինամիկ եւ օքանական համակարգերը՝ առաջանալու համապատասխան դիմումները գարզանում են դինամիկ եւ օքանական համակարգերը՝ առաջանալու համապատասխան դիմումները, սա հայտնի փաստ է: Երկու երեսների նախագահները կարետրում են համագործակցությունը նաև տարածեալի մակարդակով, այցելությունները մարզերի, նահանգների ղեկավարների մակարդակով կազմակերպվում են դաշտային մարզերի մակարդակով կազմակերպվում: Տարեկան 50-ից ավելի մարզերի մակարդակի փոխայցելություններ են տեղի ունենալ: Դոկտերների սկզբին Հայաստանում էր գտնվում Ռուսովի դատվիրական թյունը նահանգադես Վ. Չուրի եւ փոխնահանգադես Զ. Կարդանյանի գլխավորությամբ: Հանդիդուններ տեղի ունեցան Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսյանի եւ ԱԺ նախագահ Շուշիկ Աբրահամյանի հետ, ննարկվեցին կարգադրության մեջ առաջ ենթակա:

100-ից ավելի տներ, հոգետր, մշակութա
միջոցառություններ են կազմակերպվում: Վերց
Ուստուվում «Բարի արագիլ» երգի-արվեստի
ջոցառում կատարվեց, մասնակցեցին 150
ավելի խմբեր եւ անհատ կատարողներ: Դայ-
սական հարաբերությունները մենք դիմու-
թացնենք ելնելով մեր դասմական, ռազմա-
կանագործականություններ: Ես ես: Եմ:

համագործակցությունից. Ես սիօ ես Ծր մարզի եւ այս են կարետրուա Գյումրիի սական 102-րդ ռազմական բազայի դերը բախացնող է, որ բանակի մարտունակու բարձրացումն այժմ ամենօրյա ուսադրու կենտրոնուա է, սա եա երկվողմանի համա ծակցության բարևագութիւն մասն է:

Ես կարծում եմ, որ Շուաստանում չղեթ է ապրի հյուախում եւ ծայր հյուախ Յակուտիայում եւ այլ տօքաններում, որով հյուախի փոքր բաղադրերում ապրելով մեկ-սեռունդ հետո ձուվում են: Իսկ հարավու խաղարձ կատը, փոխադարձ աջակցուք մեծ են, կարեւոր է զգալ եղբայրակցի, մայ-րենիի ունիշը: Վերջին հաւելով այս տարա-մենտ ունենալու մոտ 230-250 տարվա գոյաց- հայ մնալու, բազմանալու դատմակա- փորձ, ավանդութե:

Վեցուա «Ազգի» միջոցով ցանկանողութեալ թերթի բոլոր ընթերցողներին:

- Զերդ Մըրազնություն, ներկայումս շատերն են խոսում Արեամուսի հոգեւոր ճգնաժամի եւ այն մասին, որ արդի արեամսյան աշխարհն այսօր նույնիսկ դժվար է անվանել քիչունեական, քանզի նրանում եկեղեցին կատարում է սուկ ծիսական, արարողական գործառույթներ, որ անհատի բարոյական դաստիարակության գործուած նրա դերը իշեցված է նվազագույնի: Դամաձայն եւ Դում նման դնդուածերին:

աշխարհը բոլորվին դադարել է ժիմսոն-
նեական լինելուց, այնուա էլ աղքա-
ցի չէ: Իմ հիշատակած բննադատական
ձայներն արդեն իննին վկայուա են, որ
արեանութուա կան ուժեր, որոնք լիովին
գիտակցուա են աշխարհականացման
վտանգը եւ փորձուա են դիմակայել
դրան: Արեանյան երկրներու ծնունդը է
առել մի շարժուա, որի մասնակիցները
չեն բավարարվուա սուկ աշխարհիկ
շահերով. Շոանք իսկական հոգեւոր
կյանք են փնտուա: Արեանութիւ աւ ժիմ-
սոնյաներ իրենց համար կրկին բացա-

հայտում են հայրաբետական ավանդության, ծիսական կյանքի գանձառանը, իրենց նվիրաբետում են մերձավորին ծառայելու ազնիվ գործին: Ի դեռ, որդես դրա աղյում, նրանք անկեղծ հետարքություն են դրստում ուղղափառության նկատմամբ: Ահա եւ, կարծում եմ, ուղղափառ Եկեղեցու համար հճարավոր է դառնում իրադես ազրել արեւ-

Եւ մարտահրավերների, Եկեղեցու առջեւ գործունեության ազատ ասդարեզ է բացվում: Սակայն ոռա ուղղափառ Եկեղեցու ազնիկ մտադրությունը՝ դղրոցում գոնե «Քակովստահիվ» կարգվ մասնակցելու դատանի խաղաքացիների հոգեւոր ու բարոյական նկարագրի ձեռավորմանը, առաջ է բերուա հասարակության մի մասի ագրեսիվ անբարեհաճությունը եւ դիմադրությունը: Զավեցական, եթե չասենք ողբերգակատակերգական են հնչուա հակաեկեղեցական ուժերի վկայակոչումները Ժամանակակից ուսւսական դղրոցի «Կղերականացման սղանալիին» մասին: Ինչ-ուս կմեկնաբանեիր այդ իրողու-

թյունը:

- Ժամանակակից դեմոկրատիան հենվում է մարդու իռավումների եւ ազատությունների լիբերալ արժեների

Են մեր նախնիների քազում սերում են են ոռոնց ընորդիկ նրան մեծ սերություն են ստեղծել: Դա հետ մեկտեղ մեր հասարակության մեջ, հայտնի դաստիարակություն, թուզացած է հոգեւոր դաշտանունակությունը, որը թույլ չէ վեց հակազդել հասարակության կյանք սրբնաց ներխուժած նոր գաղափարախոսություններին:

Եկեղեցին, տեսնելով հասարակական միջավայրայ տեղի ունեցող խնդրաները, իր ջանմեր նոյաբակամդեց այն բանին, որ ուղղափառ մեր ժողովրդի հոգեւոր ու մշակութային ավանդույթներին հաղորդակցելու միջոցով երիտասարդներին, ու առաջին հերթին դպրոցականներին, ներակյա ճշմարտությունը կերպիից, մերը առաջինությունից տարբերակելու ունակություն՝ հօգուտ բարու: Այդ նոյաբակամդ մշակվել էր հատուկ դասընթաց՝ նվիրված

ցիոնալ մոտեցումների, գործնական օգտակարության եւ նոպնիսկ շահավետության նկատողումների վրա: Նաեւ միանգամայն ակնհայտ է, որ ժամանակակից ժիւտոնեական աշխարհում առհասարակ համադարձիակ ճգնաժամ է աղրում ընտանիքի ավանդական ինստիտուտը, որն ի սկզբանե եղել է հասարակության ու ղետության առողջ գոյության եզակի աղբյուր: Ձեզ չի թվում, Ձերդ Մրբազնություն, որ ընտանիք կոչված երեսուրի Վեջնական կորսունվ ժիւտոնեական հասարակությունը կորցնում է ինըն իրեն: Իսկ չե՞ն որ թե Ռուսաստանում, թե Դայաստանում ներկայումս դրսից բոլոր ծականներով եւ ոչ առանց հաջողության ծավալված ամենախսկական հարձակումների թիրախ է դարձել ավանդական ըն-

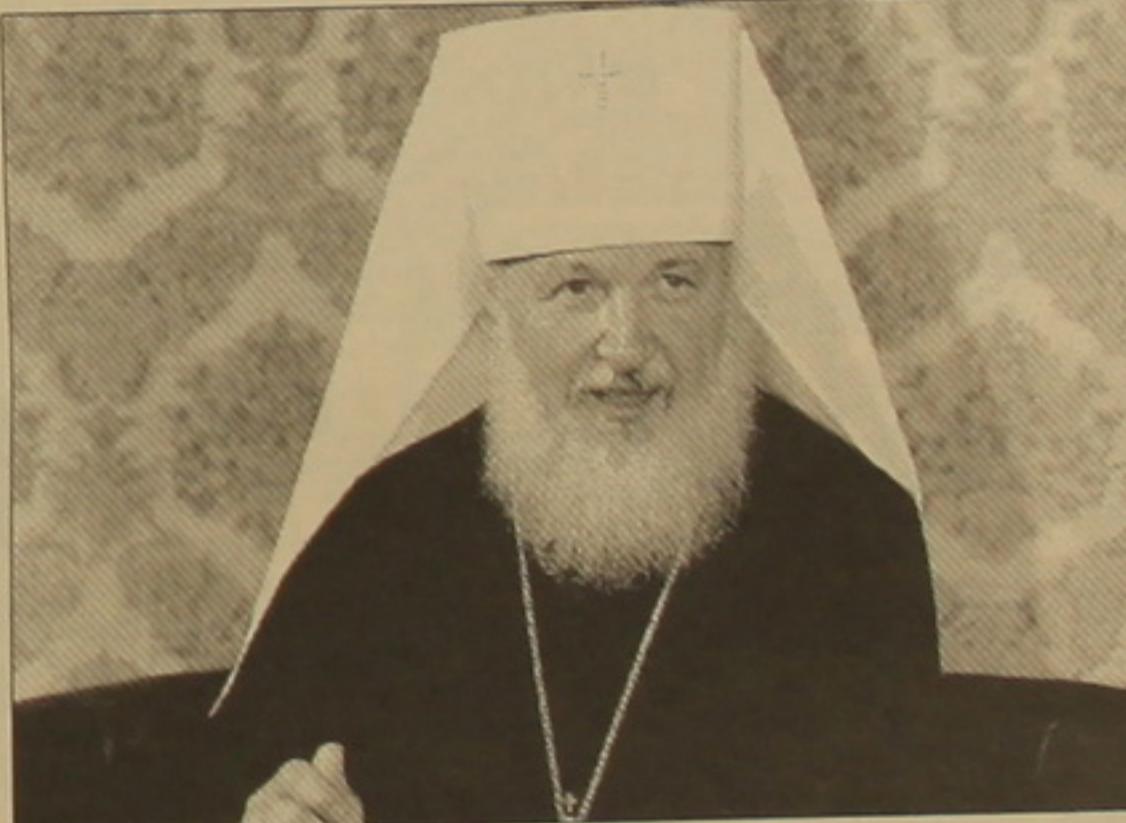
**ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏ ԿՐԻՄ. ՎՈՎՏԻ ՀՈԳԵԻՈՐ ՀԱՐՈՒՏ
ՆԵՐՎԵԽՎՐՈՎ ԵՒ ԲՎՐՈՅՎՐԵՍ ՎՈՈՐ ԵՐԻՏՎՍՎՐԴ
ՍԵՐՆԻ ՄԵՐ ՀՎԱՎՐՎԿՈՒԹՅՈՒՆՆ ՎԻՎԳՎ ՀՈՒՆԻ**

Երագրողները հատուկ վեցաբեր-
մունք ունեն ուսու ուղղափառ
եկեղեցու աշխի զննող գործիչ.
Սուկվայի դատիարժարանի
արտաքին եկեղեցական կառե-
րի բաժնի նախագահ, Սմո-
լենսկի եւ Կալինինգրադի մետ-
րոպոլիտ Կիրիլի նկատմամբ:
Բանն այս է, որ նրա հետ միեւ-
էլ կարելի է բնարկել լայն ց-
ջանակի հարցեր, այդ թվում
նաեւ չառնչվող կրոնին, եկեղե-
ցուն: Մենք եւս «օգտվեցինք»
այդ դարագայից եւ խորապես
ընորհակալ էին Նորին Արքա-
նությանը՝ հատուկ «Ազգ»-ի
համար նրա հանգամանալի
դատասխանների

Երեի կզա նաև այն օրը, երբ
հայ լրագրողն առանց զանազան
տարուների կկարողանա հանգիստ
հանդիպել մեր քարձր հոգեստրա-
կանության հետ եւ զրուցել ամեն
ինչից:

մուսի կոնական կյանի վրա, ինչը
վկայությունն էր, մասնավորաբես
Մոսկվայի Եւ համայն Ռուսիո դա-
րձար Ալեքսի Երկրորդի այցը Փարիզ Եւ
Ստրասբուրգ: Այդ այցն այնտեղ բարյա-
ցական հետարքություն առաջացրեց
ոչ միայն դաւանական անձանց ու
լրագորդների, այլև բազում հասարա-
մարդկանց շրջանում: Կարծուած եմ մեր
ոիսի աջակցենի արեանություն Իհսոս
Նուական անանց արժեները դաւանա-
գություններուն են:

- ՄԵՆԻ ԲՈԼՈՐՍ ԽՈՐՀՈՎ ԵՒՆԻ ԴԵ
ՄՈԿՐԱՏԻՎԱՅԻ ՄԱՍԻՆ ԵՒ ՎԻՎԱԳՈՎԱ
ՆՐ ԾՈՏԱՎԻՌՎ ԻՎԱՏԱՏՈՎՄԸ: Ա
ԻՎ ԵՒ ԵԿԱՎ ՆՈ՞ ԻՐ ԱՊԱՏՈՎՔՈՎ
ՆԵՐՆՎ, ԴԱՌՆԱԼՈՎ ՄԵՐ ԿՅԱՆԻ ԱՆ
ԽՎԿՏԵԼԻ ՄԱՍԸ: ՍԱԿԱՅՆ, ԸՆԴՍՄԻՆ
ԲՈԼՈՐԻՍ ԻՎԱՆԱՐ ԱՆՍՊԱՍԵԼԻՆՈՐԵՆ
ՈՐՄԵՍ ՊԱՐԱՊԻՄ, ՊԱՐԳՎԵՑ, Ո
ԻԵՆԸ ԴԵՄՈԿՐԱՏԱԿԱՆ ԻՎԱՐՎԱԿՈՎ
ՔՅՈՒՆՈՎ, ԱՊԱՎԵԼ ԻՎԱՆ ՄԵԿ ՈՄԻ
ԾՈՎ, ԳԻՏԱԿԳՈՎՔՅՈՄԸ ՈՐՈՎՎՈՎ
ԱՊԼԱ ԿԵցությամբ: ՆԵՐԼԱ ԻՐՈՂՈՎ
ՔՅՈՒՆԸ ԱԿԱՄԱՋԻԾ ԻՀԵԵՑՈՆՈՎ Է ԻԻ
ԴՈՆԸ, ՈՐՏԵՇ ԳԵՐԻԾԸՆՈՎ ԵՒՆ ՄԱՐՄ
ՆԱԿԱՆԸ ԵՒ ԳԵՐԳՈՒԾՆԱԿԱՆ-ՍՊԱ
ՈՌՈՂԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՄՖԸ ԿՅԱՆԻ
ՆԼԱՄԱՄԲ, ՈՄ ԻՎԱՏԱՏՎԵԼ ԵՇ ԳԵ
ԴՈՆԻԳՄԻ, ԱՄԵՆԱԹՈՂՈՎՔՅԱՆ Ե
ԸՎԱյՏՈՎՔՅԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՎՄ: ԹՎՈՎ
ԵՇ Ի ՌԵՆՄ ՆՄԱՆ ԻՎԱՆԳԱՄԱՆԻՆԵՐ



ուղղափառության դատմությանը
մշակութին եւ ավանդությներին։ Սա
կայն երիտասարդության, իսկ ի դեմք
նրա՝ մեր հասարակության աղազայի
մասին եկեղեցու հոգաւարությունը
սվիններով ընդումվեց նրանց կողմից
ովքեր վախտենուած էին, որ նման դասըն-
թացի միջոցով կուտեղանա եկեղեցը
ազդեցությունը հասարակական միջավայրուած
հնչեցին կյանքի զանազան ոլորտներ։
«Կղերականացնելու» սին մեղա-
րաններ։ Ընդմին, դժգոհներից եւ ու-
մեկը չկառողացավ առաջարկել ճա-
նաժամային իրավիճակից դուրս գա-
լու ուժիներ, որ ստեղծվել է դդոցա-
կանների դաստիարակության համա-
կարգուած։

Համոզված եմ, որ ողջամտություն
կիաղթանակի, եւ դղրցական կրթ
կան համակարգու հոգեստ-բարոյ
կան ներկայության հակառակորդներ
կգիտակցեն, որ առանց հոգեստ հա
րաւա ներաշխարհով եւ բարյարե
առողջ սերնդի՝ մեր հասարակություն
պարագանելի:

- Հայերս գտնում ենք, որ մեր ժողովում պատմական գոյատեաման եւ զարգացման մեջ այլ գործոններ են մեկտեղ հսկայական դեր եւ խաղացել Եկեղեցին եւ ընտանիքուն եկամատ մեզ համար, եւ ծեզ համար դրամի սրբություններ են՝ հոգեւոր լուսություն մաստով փոխկաղակցված։ Դրա մեկտեղ բնակ էլ սուս աչք չունենած վուած նկատելու համար, ու արեամյան, ծեականորեն թիստ նեական շատ երկրներում նույնիսկ ներընտանեկան փոխհարաբերություններում մարդիկ հաճախ ոչ բարեկարգ են նվիրական, անձնազու

տանիքը, երբ բոլոր հնարավոր ու
անհնար ձեւերով ու դասձառներով
կասկածի տակ են դրվում նրա բա-
րոյական իիմթերը, երբ հեղինակազ-
րկում են նրա կենսահաստա-
կողմնորոշչեցները: Ի՞նչ կարող է ա-
նել եկեղեցին այդ արտափին ճնշմա-
նը հակազդելու համար՝ ի դաշ-
տանուքովն ընտանիքի եւ նրա ամ-
րադնդման:

- Ընտանիքի՝ «փորեկեղեցու» մասին թիստոնեական ուսմումի մեջ հատուկ վերաբերմունք է ամփոփած ընտանիքի հանդեռ, որը կոչված է լինելու առաջին բայլը Աստօն եւ միմյանց նկատմամբ անաղարտ սիրով տոգորված երկու անձանց ընդհանրության ստեղծման ճանաղարիկին։ Նման սիրո արդյունքու ոչ միայն երխաների ծնունդն է, այլև ամուսինների անհատականության զարգացումը, նրանց սերտ միաբանությունը։ Եկեղեցին միշտ օրինել է թիստոնյաների ամուսնությունը, դրա մեջ տեսելով հասարակության ամուսնությունների հիմքուածությունը։ Ընտանիքն ընկած բազուած հասարակական հաստառությունների հիմքուած։ Ընտանիքի թուացումը եւ բարոյական անկումը անխոսափելիութեն հանգեցնում է ժողովրդական կյանի բացասական փոփոխությունների։ Մինչեռ այսօնարդկանց խսիկ կանոններու դարտադրվուած են բայիքիչ ու այլասերիչ դահանջներ։ Սովորական դասուում ամուսնալութությունների բանակը, տարփողվուած է կարճաժամկետ կատերի եւ չդարտավորեցնուածության, «միասեռ» միությունների շահեկանությունը։ Այդ ա

ղանձան, ընտանեկան արժենաց
ամրադրման հարցը առաջնային
դաշնության իրենց լուծումը դահանջոն
մի շարժ առավել հրատապ հասարա-
կական խնդիրների շարժում: Եկեղեց-
ության մասամբ ենք է տանում ընտա-
նեկան արժեքների եւ ավանդությնե-
րի դահանձան համար: Եկեղեցի գործությանը ու հասարակությանը
կոչ է անում ուսադրություն դարձնել
ընտանիքին, մայրությանը, հայրու-
թյանը եւ մանկությանը համակող
մանիորեն ազակցելու վրա: Մենք
ստեղծել ենք Մայրության դատիքա-
բական նույն, որով նույնական է մոր սիս-
տեմը, նոր վաստակը՝ նվիրված երե-
խաների դաստիարակությանը

ԵՐԱՎԱՐԴ ՊԱՐԻԵԼՅԱՆ

Դայոց ավելի քան հինգիազարամյա դաս-
մության ճանաչողությունը հայ բաղաբական
մտի սնուցող արմատներից է: Դայոց բաղաբա-
կան, հոգետր-մշակութային, գաղափարական
ոլորտները կրու են դատմության կնիքը: Պաս-
մական ժառանգության դահլյանման անհ-
րաժեշտությունը հիմնավորաբես բարձրաց-
նուած է հայոց տեղեկատվական անվտանգու-
թյան աղահովման խնդիրը¹:

Դայկական լեռնաշխարհի դատմասշխարհագրական տերմինաբանությունը, բնադասմական միջավայրը նկարագրող անվանումների ամբողջություն կազմելով, բնիկ հայ էթնիկ լեզվամշածողության առանցքային ժերշին է դատկանում: Դայկական տեղանունների դադարական ազգադահողան նշանակությունը՝ կենդանի դահելով հայրենի ակունքների գիտակցությունը, որի դաշտանությունը կարետրվում է Օսխորդ փուլերից խառնածնած երկրորդ սերնդի տեղեկաբական դատերազմի դայմաններում, երբ հայության անվանգության աղահովման համար իրենց առաջնահերթությունն են դահողանում խղաքակրթական՝ ազգային, հոգեւոր եւ մշակութային ոլորտների ռեսուրսները²: Այս համատեսական հրատապ է հայկական ինժնության եւ դրագործնական նշանակության հիմնախնդրի ուսումնասիրությունը³:

Նվաճող բնակալությունները եւ նրանց հաջորդները շարունակաբար նենգափոխութ են դատմությունն ու դատմական ժարտեզագրությունը։ Այստես, դանքութիզմի բաղկացուցիչ մասն է հայկական աշխարհագրական անվանումներին «հայտարարված» «ժարտեզագրական դատերազմը»։ 1878-ի Սան Ստեֆանոյի դայմանագրում դեռևս հիշակվում էին Դայաստանը եւ հայերը, իսկ Բեռլինի կոնգրեսի 61-րդ հոդվածում՝ «հայաբնակ ցըանները»։ Սակայն, «հայկական քարենուրոգումների» ռուսական նախագծի ուրագությունների

**Նայեական Տեղանունների պաշտպանության
և մնախնդիրը Տեղեկատվական պատերազմի
բարեկազրական ոլորտում** (Սա միակ դեղին է,որ հրադարակման ժանոթագրություն
ներն «Ազգի» հավելվածում թողնում են, բանգի այնտեղ
թեմայի վերաբերյալ կարեւոր տեղեկատվություն կա)

(Սա միակ դեղին է,որ հրադարակման ժանոթագրություն-ներն «Ազգի» հավելվածում թողնում են, բանզի այնտեղ թեմայի վերաբերյալ կարեւոր տեղեկատվություն կա)

ծախողմանն ուղղված Գերմանիայի եւ այլոց
միջամտության մքնոլորտում 1914-ի հունվա-
րի 26-ի համաձայնագրում Դայաստան (իմա՝
Արեւածյան Դայաստան) անվանումը Երիս-
թուրթերի ճնշմամբ «փոխարինվել էր Արեւ-
սան Անտոլիա աշխարհագրական բառա-
կադակցությամբ...»⁴: Զավթած արեւամտա-
հայկական տարածքների կադակցությամբ Ե-
րիսթուրթերի հանցավոր իշխանությունն այս-
տիսի նենգափոխություններ էր կիրառում
զանգվածային կոտորածներ իրազործելիս, ո-
րոնց հանգեցրին մարդկության դատմության
մեջ մեծագույն հանցագործությանը՝ 1915-ի
Դայոց եղեռնին, որը Օսմանյան կայսրությու-
նում ցեղասողան բաղաբականության գա-
զաթնակետն էր:

Դաթսակցութեան մասը «Արեւելքան Անառողիա» «Վերանգանելը» բացարձակադես անհիմն է։ Դայկական դամական հոււարձանների ոչնչացման հետ միաժամանակ՝ բուրելը օաս անուններ են (Եփրաս, Արածանի, Բերկի, Մանազկեր, Կոզլ-

վիտ, Արարատ, Սուլբ Գրիգոր եւ այլն) Վերացրել
կամ աղավաղել (Կարասու, Սուրատ սու, Սու-
րադիե, Մալազգիր, Բայազետ, Աղրի-դադ
Սիմեոն եւ այլն) իրենց կողմից բռնազավր-
ված Արեմսյան Հայաստանում⁶: Զարտեզագ-
րական Վերանվանումներով՝ հնագիտական
հուշարձանների դատմական դատկանելու-
թյան աղջամամբ⁷, Ենթափոխվում է Հայկա-
կան լեռնաշխարհի բաղաժակը բարական զար-
գացման դատմության խորհային ընդհանուր
դատկերը:

«Արեւելյան Անատոլիա» արտահայտության
կիրառմամբ քուր զավթիչները եւ նրանց հո-
վանավորներն ու դաշնակիցները ցանկանուա-
են մոռացության մասնել Թուրքիայի կողմից
քոնազավթված Արեւմտյան Հայաստանի բնիկ
ժերերի՝ հայերի հայրենիքի մասը լինելու փաս-
տը։ Այսպես, հայոց բնօրրանի մեծ մասը՝ Ա-
րեւմտյան Հայաստանը, որպես ղատմական
«Մետասխի ճանաղարիի» (որի գգալի մասը
Տիգրան Մեծն Առաջավոր Ասիայում իր բաղա-
յակրական գլուխուներության ընթացքուա վեց-

րել էր հսկողության տակ) տարանցիկ ուղիներով հայսնի հայկական մշակութային ժառանգության տարածի արեւմտյան մաս, անտեսված է «Մետախսի ճանաղարի» անունը կրող արդի միջազգային դատմամշակութային ծրագրութ, որը խիստ բաղամականացված իր տարբերակներով նույնիսկ օգտագործվում է Հայաստանի Հանրապետության եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության դեմք:

Պանթութիզմի ջատագովները, կողողութիւնը և բարեկելով Իրանական Ադրբեջանի անունը, Ռուսական կայսրության ՀՀ դարասկզբի փաստաթթերից հայտնի օղուզ-թուրքական ծագման «կովկասյան թաթարների» գրաված տարածից 1918-ի կեսերին կազմված բաղադրական միավորին Տվեցին դրա հետ ոչ մի կառչունեցող «Ադրբեջանական Դանրապետություն» անվանությունը՝ այն հեռանկարով, որ այդ երկուսի «միացմամբ» Թուրքիան ուժ կղներ «Կենտրոնական Ասխա»: Երկու տարի անց «Ադրբեջան» անունը թողնվեց այդ տարածի վրա՝ խորհրդային կենտրոնի ծրագրած «հեղափոխությամբ» Իրանական Ադրբեջանի բռնակցման հեռանկարով⁹:

Գաղափարական մամլիչի տակ ԽՍՀՄ ժողովութեանը դատավորությունների «համահարթեցմամբ» հայոց դատավորությունն արհեստականութեան «Երիտասարդացվում» էր¹⁰, իսկ «ադրբեջանցիների» համար սկսվեց եւ մինչեւ այսօր՝ Ադրբեջանի Հանրապետությունում շարունակմասն է տատևութան եածելում ։

Guru Nanak Dev Ji's

ԵԵԿՈՆ ՍԱՐԳԱՅԱՆ Ազգանունը ազգամշակութային արժեքը

Չեֆիօը կտեռ անողն է, խզմալը՝ անզուսոր...

Օածներիս համար հետո կարելի դարձավ նոյնիսկ սրբառիղծ լինել՝ թույլ տալով, որ օսար ովին հանգիս բազմի նաեւ հայոց... խաչ ու խաչիսի կործին:

Ազգանումը, ինչղես բառն է հույսուա, կոչված է ոչ միայն տոհմանում նշելու, այլև ցոյց տալու կորի ազգությունը։ Այդ իմաստով յուսանչութ ազգանում նաեւ ազգաճանաչման գործառութ ունի։ Եթ կորսվում է այդ գործառութը, դյուսին է դատուամ նաեւ որեւէ անձի ազգային դատկանելության ցփոքը։ Դովիաննես Այվազովսկու աշխարհուա ցաւ չէերն են հայ ընկալուա։ Եռա ազգանումը, որտան էլ տարօդինակ է, Եռան իր ազգությունից հեռացնուամ է՝ տանել-առնչելով լեիի, հետայի, ոռայի՝ այլազգու սակայն ոչ հայի հետ։ Եկ այս իմաստով Դ. Այվազովսկին որդես հայ մշակութի եթուութ աշխարհի աշխուա կարծես կորսված է։ Ունեն տաղանդակուր եղահան Միհայել Թարիկերդիեւ, բայց փորձիր օսարին համոզել, որ նա հայ է, ոչ թարի-ն է դա հույսուա, ոչ վերի-ն, ոչ բառավերջի եւ-ը։ Սերգեյ Փառաջանովի հայ լինելը չի եթուա ոչ անունից, ոչ ազգանունից։ Եկ խոստվանեն, որ հենց հայերիս ընկալուաներում Դ. Այվազովսկին, Մ. Թարիկերդիեւ, Ս. Փառաջանովը մի թիչ... հայ չեն։ Իսկ այդպիսի ընկալմանը «Ծոյաստել է» հենց օսար ազգանումը։

Ըսդհանրաբես անումների խնդրով հայեր անզգուց լինելու չափ օսարասեր են, այդ դատապով էլ հայոց անումարանը լի է օսար ծագման բառերով ու արմատներով: Անձնանումների առումով, մասնավորաբես, եթե մենք ընդգծված կերպով սլավոնամետ-արեալամետ են, աղա ակնհայս է մեր քուրիամիտությունը ազգանունների խնդրու: Առաջինը վտանգավոր չէ այնքանով, որքանով անունը մեկ սերնդի ընթացքում փոխվուած է, հետեւաքար կարելի է արագ ազատվել օսար անումից: Խնդիրն այլ է ազգանունների դարագայուած, որոնք սերնդեսե-

րումդ անփոփոխ ժառանգվում են (իսկ ավանդաբահ հայը ամեն ինչ անում է ազգանվանն իր հավատառնությունը դահելու համար), եւ այդուս հավերժության ճամփին են հայտնվում ամեն տեսակ աղաքաբրյաններն ու բարուխանյանները, թեհյաններն ու (սրա «ժառանգ») թեհօռյանները, համանջյաններն ու թամամշյանները: Եվ այդուս հայը անմահության «ոտեղգիր» է տալիս իր իսկ դատմության այն նեղ ոլորանին, ուր իր ծորտական կացությունը, իր ինավագուրկ վիճակն է արձանագրվել: Արձանագրվել, ավելի մտուզ՝ խարանվել... ազգանվամբ: Բայց արժե՞, որ մենի շատումակեն տիմակոչվել Նավասան (աղուս), Գալուկյան (Խաբերա), Դամալմազյան (Իրավագուրկ), Ղարաջյան (բամբասող), Գուբարյան (անտառ), ինչ է թե Կեղծ-Երեսութական հավատառնություն ենի դահեղանուած նախնյաց տիմանումներին, որ Երբեմն ոսոխի ՏՎԱՅ ծաղրանում է ընդամենը:

Մինչդեռ իր անխաթար կերպի մեջ ազգա-
նումը նարդու նասին հզոր ծագումնաբանա-
կան ինֆորմացիա է անփոփով: Վիլյամ Սա-
տոյանը՝ անվամբ, ծննդյամբ, կրթությամբ ա-
ներիկացի, իր գրականությունը՝ անգլերեն,
աշայց մեր ընկալումներում գտարյուն հայ է, բան-
քի, այլ հոււումներից առավել, անխաթորեն
այդ է հոււում ազգանումը՝ անխաթար հայե-
րեն կազմությամբ: Նիկիտա Սիմոնյանը՝ ան-
կամբ, ծննդյամբ, լեզվով, լեզվամտածողու-
թյամբ բոլորովին «օսար», մեր ընկալումներուա
հայ է ազգանվամբ: Այդպես մեր աչքը՝ տես-
նուած, մեր ունկը լսուած է հայերեն բառ-արմատն
ու նրան հարազատութեն ներված հայաւունչ -
անը, եւ ազգանվանակիրն ինըն էլ արագ հա-
րազատանուած է մեզ (օսարների ու օսարության
մեջ՝ առավել եա)՝ ազգակից լինելու տար-հե-
րազուր խիլրներ արթնացնելով մեր գիտակցու-
թյան ու հոգու խորերուած:

անել նաեւ մեր տոհմանունների համար՝ հայեցնացնելով-հայացնելով դժան, հրաժարվելով օսար, առավելապես թուրական ծագունով արմատներից:

Անընէց, դժվար է հրաժարվել սեփական

ազգանումից, որին է լիածարվել սպառական

Ուսի ժամանակը չէ ազգանունը հոչա-
կել ազգային-մշակութային արժեք Ենթա-
կա մայրաման ժամանակի ժանգից՝ բուր-
թաբարի ընչից, ինչողևս որ եղավ տեղա-
նունների դարաօպարին:

Հնարավոր չէ օգսվել իրավաբանութեն հարմար եւ հոգեբանութեն դյուսին (թերեւա) հետեւյալ տարբերակից՝ սկիզբ դնել անունամարման համազգային մի գործընթացի՝ սկսելով մեր նոր ծնված-ծնվող զավակների, մեր որդիների, մեր թոռների ազգանունները հայացնելուց:

Ի վերջո կարող է, չէ, մի Թարգումանյան
կամ Թուքրումջյան, Ղարաթեհշեցյան կամ Գա-
ռանանուլյան իր նորածին զավակի՝ որդու,
թոռան համար ազգանուն դարձնել հոր, դա-
տի կամ նախաղաղի Արամ, Տիգրան, Սես-
րոյ, Մանուկ անունը:
Անունը, կարող է:

ԱՀԳ-ՆԵՐԴԻՆՈՒԹՅԱՆ ԹԱՐՄԱԿԱԳԻՒՏՎԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐԴԻՇ

Ա զգային-կրոնական
փորամասնություննե-
րը կամ ոչ մոտավան-
ները Օսմանյան կայս-
ությունուածք գտնել միշտ
ենթարկվել են տարաբնութ հալա-
ծանիների՝ նրանց նկատմամբ կիրառ-
վել են օրենուկ ամուգրված սահմա-
նափակումներ, խորականություն, բո-
ռաճնումների կոչ բաղաբականու-
թյուն եւ այլն: Օսմանյան կայսրության
իրավահաջողութ Թուրքիայի Դանուադե-
սությունը Դայոց ցեղաստանության,
հոգների, ասորիների կոտորածների ար-
դյունում ժառանգեց ազգային-կրո-
նական փորամասնությունների ան-
համեմատ ավելի փորաքիվ համայն-
ներ, սակայն նրանց հանդեպ դեսա-
կան բաղաբականությունը եւ վերաբե-
րմունք շարունակվեց նոպնը՝ փորա-
մասնությունները վտանգավոր են, թո-
նամի եւ օսար: Վատահաբար կառու-
են դնդել, որ ազգային փորամասնու-
թյունները հանուադեսական Թուրքիա-
յում սկզբից ենթ ենթարկվել են տար-
ստսակ հալածանիների եւ բոռաճն-
ումների, չնայած որ Լոզանի դայմա-
նագրով տեսականորեն դաւադան-
ված էին նրանց իրավումները: Ոչ մո-
տուսումանների հանդեպ Թուրքիայի
Դանուադեսությունուածք կիրառվել է բո-
ռաճնումների մի ամբողջ համայն-
ախոր, ձուզում, կրոնական, բաղաբա-
կան, տնտեսական հալածանիներ
նղատակ հետադարձելով ձեւավորե-
միատարր Թուրքիա:

զոմին «Ակոս» թերթի 1998թ. նոյեմբերի 13-ի համարում «Ոմեցվածի հարկի» մասին գրած հոդվածի ղածառով մեղադրանք է հարցվել թուժական թեական օրենսգրի 312-րդ հոդվածով, որը նախատեսում է 2-6 տարի ազատազրկում: Երկարագու դատական փափուկներից հետո է միայն հոդվածագիրն արդարացվել:

Ինչու խոստովանում է «Ոմեցվածի հարկի» խնդրով Երկար տարիներ գքաղվող թուժ գիտնական Այիան Աթար, Թուրքիայի ղետական արխիվների՝ «Ոմեցվածի հարկի» հարցի հետ կապված նյութերը փակ են բոլոր հետազոտողների, այդ թվում եւ թուժերի առջեւ: Այս հանգամաննն էլ Աթարին սիմուլէ հարկի մասին նյութեր փնտել արտասահմանյան, ավելի կոնկրետ՝ ամերիկյան եւ անգլիական արխիվների վերաբերյալ:

մոառականները: Ինչդես նկատում է ակադեմիկոս Դր. Սիմոնյանը, «Կայստիքյան մեջ ստեղծվել էր յուրօհնակ մի դրույթ: Պետությունը թուժական էր, բայց Երկրի սնտեսության մեջ իշխող դիրքեր էին նվաճում ոչ թուժերը, այլազգի «գյավուսները»: 20-րդ դարի սկզբին սնտեսության մեջ շարունակում էին գերակա դիրքեր դահլյանները ոչ մոառականները, մասնավորապես բանկերն ու ծնունդ առնող արդյունաբերական ձեռնարկությունները կառավարած էին հոգները, իսկ հայերի ձեռին էր առեւտուրը: Սակայն ասիհանարար զարգացող թուժ բուժժուազիային թիստոնյանների այս գերակա վիճակն անհանգստացնում էր, եւ նաև սկսում էր բոլոր միջոցներով դայլաբեր դրա դեմ: «Այլազգի բուժժուազիային արդյունաբերության բնագավառից ներին եւ արտաքին ասղարեզներից դրս մղեց, ուկային միանձնյա տի-

տերազմի եւ դրան նախորդած տարիներին: Բոլոր առօամներով միատարր Թուժիայի տեսլականը, ինչողես նաեւ դանթյուժական իդեալը՝ Թուժանը, սկսեցին ավելի իրատեսական թվալթուր ազգայնական իշխանություններին: Միեւնույն ժամանակ, համաշխարհային դատերազմը փայլուն հնարավորություն էր ստեղծուած նրանց համար՝ ել ավելի ազատ ու անկառականության ազգային-կրոնական փորձամասնություններին հալածելու բաղադրականությունը: Պետք է նշեք նաեւ, որ այդ տարիներին Թուժիան կանգնած էր մաստեսական լուսջ խնդիրների առաջ: Դայտնի է, որ Թուժիան եւկրորդ համաշխարհային դատերազմի ընթացքուած, գրավելով տարօրինակ «չեզոնություն», իրականուած աջակցուած էր ֆաշիստական Գերմանիային համարվելով նու չորատերազմող դաշնակցությունը: Միեւնույն ժամանակ, Թուժիան պատճենական առաջնային դատավորությունը առաջնային դատավորությունը էր այս դատավորությունը:

ռաջ՝ 1942 թ. սեպտեմբերին, Ֆինանս-
ների նախարարությունը նահանգների
ֆինանսական վարչություններից,
բանկերից, անվտանգության ծառա-
յությունից սկսել է դահանջել Տվյալ-
ներ փորձամասնությունների նյութա-
կան վիճակի մասին։ Անզեն աշխով
անգամ նկատելի էր, որ օրենքը բացա-
հայտուեն ուղղված էր ազգային կո-
ռական փորձամասնությունների դեմ։
Նախ, կարենու է նույն, որ դա իրակա-
նուած չի կարելի որակել որուստ օրենքի,
քանի որ դրանուած բացակայուած էն մի
շարժ օրենսդրական կարենու սկզբուն-
ներ եւ ունահարվուած մարդու իրավունք-
ների հիմնարար արժեթիվը։ Այսիսկ,
«Ումեցվածի հարկը» հարկատումնե-
րին բաժանուած էր 4 խմբի եւ այն էլ՝ ըստ
կրոնական դատկանելության։ մու-
տուզմաններ, ոչ մոառզմաններ, հավա-
սարակության առաջարկանություններ։

Փասութեն, սանով խախտվոյ են ապիվազարական ռուսը. որ

ՈՒԽԵՆ ՄԵԼՐՈՎՅԱՆ

«ՈւՆԵՑՎԱԾՔԻ ՀԱՐԿԵ» (Varlik vergisi)

Դոդվածի ծանոթագրությունները են՝ ՀՀ ԳԱԱ Արեւելագիտության ինստիտուտի «Օսմանագիտական եւ քուրագիտական հետազոտություններ» մասենաւորի 5-րդ հատորում, Երևան, 2008)

րում: Ի տարբերություն թուրքական դաշտունական աղբյունների, այս արխիվներում Աթբարը հայտնաբերել է բազական խանակությամբ Վազերագրեր, որոնք վերաբերում են ոչ միայն «Ոմեցվածի հարկին», այլև ընդհանարժեքանում Թուրքիայում փորանասնությունների դեմ կիրառված զանազան հալածաններին ու դատամիջոցներին: Այդ սվյալները հիմնականում հավաքվել են ժամանակի Թուրքիայում աշխատող ամերիկյան եւ անգլիական դիվանագետների ներկայացրած զեկույցների հիման վրա: Այդ գեկույցներից շատերը, որոնք կրել են «գաղտնի» կամ «հոպջ գաղտնի» դասիչները, ներկայումս հասու են սույն խնդրով գրաղվող գիտնականներին, եւ դրանցից մի խանիսը, որ վերաբերում են «Ունեցվածի հարկին», ներկայացված են նաև Աթբարի գրում:

Եթե Թուրիայում տղագրված գրեցը, որոնք լճնադատում են «Ունեցվածի հարկը», կարելի է մատնելի վահաշվել, առաջ այդ հարկի կիրառությունը դաշտանող «գիտական» գրեթեն անհամենաս ավելի շատ են: Բացի այդ, այս խնդրում եա թուրքական գիտական ժղանակները փորձում են «օբյեկտիվ» լինել եւ իբր հարցին մոտենալ հենց այդ տեսանկյունից՝ կտուկ չիննադատելով եւ չդաշտանելով «Ունեցվածի հարկը»: Սակայն նրանց այս մեթոդը՝ փաստելի եւ գնահատականների մանվածադարձ ներկայացումը, հետապնդում է մեկ նորատակ՝ «օբյեկտիվ» թվային՝ իրականութագրանել եւ արդարացնել այս հարկի կիրառման թուրքական դաշտական տեսակետը:

ԽՍՀիրս ազգոյ համապատասխան դաշտավայրերու համար կարենր են համարում համառոտակի անդրադառնալ Օսմանյան կայսրության և Թուրքական Պանադեսության ոչ մոառուման խղախացիների՝ սնտեսության ու լորտու ումեցած դերին:

Դայտնի է, որ դարեւ շատ մակ Օսմանյան կայսրությունու սնտեսության

գային բուժուազիայի գլխավոր մտահոգությունը»: Այս գաղափարը իրական է աջակցություն եր գտնում նաև բուժական ազգայնական իշխանությունների կողմից, որոնք այլազգինների եւ, մասնավորապես, կրոնական փորամասնությունների նկատմամբ սկսեցին կիրառել նաև տնտեսական հայածանների բաղադրականություն: Այսինքն՝ նույնու եռազաձ միատար թուրքական կովկասի վրա: Բնականաբար, մեծացող բանակը լրացուցիչ ծախսեր լրահանջում: Այստես, 1939 թ. թուրքական բանակը 207 հազար եր, 1940 սկզբին՝ 700 հազար, իսկ 1942 թ.: Միլիոն: Ըստ տարբեր հաշվարկների աղբյունների՝ ռազմական ծախսեր երկորդ համաշխարհային ռաստեամի ժամանակ կազմում էին թուրքական կովկասի կեսից ավելին:

սինթ՛ նուաց եռազած սրբատառ թու-
թիայում սնտեսությունը նույնութեա դեմք
է թուրքացվեր, ինչի իրականացման
գործին լծվեցին թուրքական շատ դե-
տական-խաղաքական գործիչներ: Թու-
րքականության գաղափարախոս Զիյա
Գյորգի (1876-1924 թթ.) թուրքական
սնտեսության զարգացման մասին իր
տեսական մատուա, ինչու նաև գե-
ղարվեստական ստեղծագործություն-
ներուա առաջ էր հաշուա եքնուենուոն,
իմա՞ թուրքական, սնտեսության գաղա-
փար, եւ ինչու դիրուկ նկատուա է
թուրքացե Ա. Սաֆարյանը, «Գյորգի-
փյան եքնուենուոն սնտեսագիտական
հայեցակարգը անհանդուժող է, թե-
րեա, ոչ այնան օսաւելկյա կարիքա-
լի, որիան ազգային փորբամասնու-
թյունները ներկայացնող գործառարնե-
րի նկատմամբ»: Գյորգիի տեսակետ-
ները հասկալեա անհրաժեշտ է կար-
տուել, ինչ որ շատ գիտնականների
կարծիքով՝ թուրքականության գաղա-
փարախոսի տեսական հայացների եւ
Թուրքիայի Դանուալետության հիմնա-
դիր Զենալ Աքաթուրի հասարակա-
կան-խաղաքական բարեփոխուանների
մեջ ևս ակնհայտ օնորեանություն: Ա-

թեզ կա պահայս ըստիասություն։ Վելացնեն նաեւ, որ դանքութիսական գաղափարների կողմներ եւ իրականացնողներ են եղել Թուրիայի Դանրապետության բազմաթիվ խոռոչ բաղական գործիչներ։ Օրինակ, Թուրիայի այն ժամանակվա վաշարեց, հետագայում նախագահ Խոմեթ Խնեմյուն 1925 թ. Անկարայում «թուրիական օջախների» համագումարամբ իր ելույթի ժամանակ հայտարել է. «Մենք բացահայտ ազգայնամոլներ ենք։ Մենք ցանկացած գնով դեմք է թուրիացնեն նոանց, ովքեր աղորա են մեր հայրենինուա»։ Խոկ Թուրիայի Դանրապետության արդարադատության նախարար Մահմութ Եսաղը 1930 թ. արտահայտել է հետեւյալ միտքը. «Մենք աղորա ենք ամենաազատ երկուամ Թուրիայուա, որտեղ թուրի այս երկի միակ ժերն ու ժիրական է։ Մարդիկ, ովքեր ծագումով մաքու թուրի չեն, այս երկուա ունեն միայն ստուկ, որու լինելու իրավունք»։ Թուրիայուա հետզիետ ամող դանքութիզմի այլից էլ ավելի մեծ թափ սացակ հասկացելու հետու հանաւահանակի տա-

մոառվանները, Թուրիայի իրավականացման համար խղաքացիներ էին, եւ սա ավելի շատ հիշեցնում է օսմանյան ժիրաղետության շրջանը, երբ ոչ մուսուլմանները վճարում էին մոառվաններից տարեկան հարկեր: Նախարարելու հարկատումները բաժանված էին 2 խմբի՝ մոառվաններ եւ ոչ մուսուլմաններ, ընդորում ոչ մոառվանները դեմք է հարկվեին տասնադաշտի ավելի, քան մոառվանները, սակայն ոչ մոառվանների խմբի մեջ մտնում էին նաև Թուրիայում աղող արտասահմանցիները, եւ այդ դաշտական պատճենը պահպանության տակ էր:

իշխանությունները ձեավորեցին եւ 2 խոաք՝ օսարահղատակներ եւ հազարակներ: Օսարահղատակներ համար ոչ մոառզմանների համեմա ավելի մեղմ հարկաջափ սահմանվեց եւ սա կարելի է կատել արտասահմա նյան երկրների ուղղակի կամ անոտ դակի միջամտության հետ: Իսկ հավա տափոխներին չընդգրկելով մոառզ մանների խմբի մեջ՝ թուժական դե տությունը եա մեկ անգամ բացահայ ցուց սկեց, որ այդ խավի հանդեր պատահություն չի տածում եւ նրանց որոշե «իսկական մոառզմաններ» չի ընկա լրաց: Կան փաստե նաեւ, եթք, օրինա խալամ ընդունած հայերը, հոկուները եւ իրեաները հարկվել են ոչ թե որոշե մոառզման կամ հավատափոխ, ա որոշես ոչ մոառզման: Այսուես, օրի նակ, Սամբրովի Զաղըլոյ թաղամա սից կրոնափոխ դեղավաճառ Գետ գը, որն ամուսնացած է Եղել թիունի հետ եւ փոխել անգամ անումը՝ դա նալով Զեմալ, հարկվել էր ոչ թե որոշե մոառզման, այլ որոշես հայ: Դիմք ը դրությունվ կրոնական դատկաններու թյունը՝ խորական վերաբերմունք է:

ցուցաբերվում հարկատուների նկանամբ, եւ օթենով նախատեսվում էր, որ մոառվամբները դեմք է վճարեին ու նեցվածի 12.5 տոկոսի չափով հարկով ոչ մոառվամբները՝ 50 տոկոսի, հայ վատափոխները, այսինքն՝ իշլամացաները, 25 տոկոս եւ օստահոլուտակները՝ 12.5 տոկոս: Զանի որ այս ժամանակվա թուրիայով ոչ մոառվամբների ամենամեծ հաճայնները հայերինը, հոգներինը եւ իրեաներինը էին, քնականաբար, հարկն առավելադիւն ուղղված էր նրանց դեմ: Ուսարազ է, որ 20-րդ դարի կեսին անզար թուրիայով մարդիկ հարկվում էին ու ըստ ումեցվածի, այլ ըստ էքնիկ կրոնական դատկանելության: Դա կաշափը սահմանելու եւ հավատելու նորատակով ստեղծվեցին հատուի հանձնաժողովներ, որոնք բաղկացած էին 6 հոգուց՝ նախագահը նահանջորդուած նահանգապետն եւ, գավառներում՝ գավառապետը, ֆինանսների նախարարությունը ներկայացնում է:

4 tghg

տեղի ֆինանսական վարչության կամ բաժնի դե-
կավարք, մնացած անդամները առեւտի եւ գու-
ղանտեսական դալասների ներկայացուցիչներն
էին լինուած: Դատկադիմությունը եւ
դարձվուած, որ բոլոր հանձնաժողովականները լի-
նեին գտարդում թուրեն: Ամեննեին երկողական
չղեթեւ է համարել, որ հանձնաժողովների կազ-
մուած կային զգայի թվով նախկին իթթիհատա-
կաններ: «Օրենի» ամենամեծ հակադրավական
դրույթներից եւ այն, որ հանձնաժողովը կամայա-
կան եւ հարկի չափը որոշելու հարցուած, այսինքն՝
չկար հստակ որեւէ չափանիշ: Սակայն հակադրա-
վական կետերը այսինով չեին սահմանա-
փակվուած: Ծառու իրավումները կողմտուեն ու-
նահարող հաջողությունն այն եւ, որ հարկատում ի-
րավունք չունեւ որեւէ տեղ բողոքարկել հարկաչա-
փը, այսինքն՝ հանձնաժողովի կամայական
սահմանած որոշուած բեկաննան ենթակա չեւ Եւ
վերջնական եւ: Իսկ հանձնաժողովները հարկա-
չափը որոշելիս հաշվի չեին առնուած հարկատուի
իրական եկամուտները Եւ հնարավորություններն
ու հարկուած էին նրան մոտավորադիմությունը, ըստ ցան-
կության Եւ տամարդության: Նման վեռաբերությունները
ումեցել են ոչ միայն հանձնաժողովականները,
այլև Թուրիայի ամենաբարձրաստիճան դեկա-
վարները:

Այդուհիսի մի որոշման մասին է դատմում ստամբուլակայ Սութեն Բալօղին, որի հանդեղութեա կիրառվել է այդ հարկատեսակը: Ըս նոա, սկզբուած ամենացածր հարկը սահմանված է եղեց 50 լիուան, սակայն հետո նախագահ Խմբեր Ինն նոյն, դժոխքով, թե ուս աւս ինչ է, մի զրո էլ է ավելացրել, եւ այդուհով ամենացածր հարկը դարձել է 500 լիու: Խմբը՝ Սութենը, որ եղել է նանակամար, նույն է, որ իր կարիքաւոր ընդամենը 50 լիու էր, իսկ հարկը 500 լիու է դահանջվել այսինքն՝ կարիքայի տասնամյածիկը:

Դարձահավաերթյան գործընթացով մի շաբաթում մանրամասն էլ կա, որի վրա հատկապես զանազան ենթակա և դաշտավայրական հրավիրել քում կան իշխանությունները տարերակով էն դժունաեւ ոչ մոտավանների մեջ, եւ հայեց, մյուս մոտավանների համենաս, հարկվոյ էն ամենաքարձ տոկոսներով եւ ամենաշատը: Այսպես օդինակ՝ քում առեւտրականը դեմք է վճարել ի տարեկան եկամու 4.7 տոկոսը, հունը՝ 156 տոկոսը, իրեամ՝ 179 տոկոսը, իսկ հայը՝ 232 տոկոսը եւ փաստութեան հունը առեւտրականը քումի համեմատ մաս վճարու էր 31 անգամ, իրեամ՝ 36, իսկ հայը՝ 47 անգամ ավելի գումար: Դանձնաժողովների կամայական որոշումները շաբաթում ստեղծած էն ամերամաքանական դատկեր, օդինականամբույան «Թուրքաբան հոթել» հյուտանոց վերելակավար հայ տղայից դահանջված հարկ գումարը հավասար էր նրա 16 տավա աշխատավարձին: Նման օդինակները քազմաթիվ են: Դա կերի վճառան համար սահմանված էր 15-օրյա ժամկետ, որը հետո երկարացվեց մինչեւ 30 օր: Այս ընթացում դետականացվում եւ աճուրդով վաճառվում էր նրանց շարժական եւ անշարժ գույքները չեն կարողանում վճարել հարկը, մինչ այս իրենց իրենք հարկատումերն էլ էն փորձում էժամանելով վաճառել իրենց ունեցվածքը: Ժամանակի քումական մամուկում կարելի էր հաճախ հանդիմել անշարժ գույքի վաճառի հայտարարությունների: Նշենք նաեւ, որ գումարը չքավառվելու դեղուում քանագրավան եւ վաճառի էր եթե բակա նաեւ հարկատուի մերձավոր ազգականի գույքը: Իսկ եթե այդ ծեսով ծեռու բերված գումարն էլ չէր բավարար հարկի վճառանը, ու դա հարկատումերն ախորվում էն տաժանակության, որի վեջում աշխատելով վճարեն դետական հանդեռ իրենց «դարտը»: Իսկ տաժանակության հիմնական վայրը ցաւում է կիյայի հայտնի եղրուածի նահանգի Աշեալ գավառուն ուն անվանում են նաեւ «քումական Սիրի»:

«Ոմեցվածի հարկի» ընդումնան դաշտոնական դաշտառաբանությունը, ըստ Վարչապետ Սարգսյանի, այն էր, որ դա ուղղված էր թուրքական լիոյայի արժետության մեջ եղած դրամի նվազեցմանը, սեւ ուղկայի, գների աճի եւ սովորույթան ներքին դեմք: Սակայն օրենքը ընդումումից կարճ ժամանակ անց՝ 1943 թ. հունվարի 21-ին, «Զոանությեթ» թերթում տպագրված նույն մտերքը ցայ ավելի անկերծ էին եւ բացահայտում էին իր հարկի իրական նորատակը. «Այս օրենքը իր ողջ խստությամբ կիրառվելու է այն մատկանց նկատմամբ, ովքեր, օգտվելով այս երկիր հյուրընկալությունից, հարստացել են, բայց չնայած դրան՝ այս դժվարին դաշին խոասկում են կատարել իրենց դարտականությունները»: Բնականաբար, «հյուրնեկալությունից օգտվողներ» ասելով՝ Սարգսյանը նկատի ուներ ոչ մոտավորագույն գործունակություններին: Կարեւոր է ներկայությունը մինչեւ հվեակությունը Խնարկվել է իշխող ժողովրդա-հանրապետական կուսակցության խորհրդարանական խմբակցության գաղտնաթիւնում, որի արձանագրությունները եւ նմանակած թեմաները չեն հրապարակվում: Այս առողջությունը միակուսակցական ժամանակաշրջանում է:

Թուժիայի եւ մասնակորադես ԺԴԿ-ի գաղտնի հավաների մասին հետաքրուական տեղեկություն կա Օսման Աբաներեի «Ազգային ժեֆի ժամանակաշրջանը» գրուած մեջքեռված այդ տարիներին հրատարակվող «Միլլիեթ» հանդեսից. «ԺԴԿ-ն այս բոլոր ներին բնարկուաները մեծ եւ սարսափելի «գաղտնիության» վարագույի հետևուած, մասոնական օթյակի նման իր մեջ էր դահուած, տեղեկատվության արտահոս թույլ չէր տայս»։ ԺԴԿ-ի գաղտնի նիստուած բնարկված հարցերի մասին հայտնի է դպրուած միայն 1971թ., այն տարիների դաշտամավոր գործ Տայի Ահմեթ Բարտիչովի «Զաղախական հոււեր. 1939-1954թ.» գրից։ Հոս այդ աղբյուրի, վարչադիր Սարաջողություն գաղտնի նիստի ժամանակ խոսել է «Ունեցվածի հարկի» իրական նորատակի մասին եւ ասել, որ դա ուղղված է հիմնականուած ազգային փորտամասնությունների դեմ եւ սնանկացնելով ռուկայուած գեռակա դիրքեր ունեցող օսարներին։ Նորատակ ունի նուազ այնտեղից հեռացնել եւ թուժական ռուկան տալ թուժերի ձեռնը։

Այստեղ ավելող չեն կանգ առնել նաև վարչադիր Շոմբյան Սարացօղովի անձի վրա. Նա բացահայտ դանթյունին էր եւ մինչեւ այժմ էլ այդ ցըանակների կողմից դասվուած է 20-րդ դարի ա-

բնակչության աճը»: Զօսդոյցին, ոսպատիզ դամական փորձի վրա, նշվում է հայերին Ստամբուլ տեղափոխելու համար մի հիմնավորական առաջնաշահությունը: «Այս եղանակով ե՛ նրանց թվաքանակի աճը կվանիսվի, ե՛ վաղը, անհրաժեշտության դեմքում, նրանից ավելի հավաքական ծետվ կի- մեն դեռության աչի առաջ եւ ծեռի սակ»: Ըստ այդ գեկոսցի, հայերը մի խոար են, որ չեն ձուկ- վուած, ուստի առաջարկվուած է նրանց թվաքանակը դակասեցնել կամ բնակչության փոխանակ- ման, կամ եւ այլ երկրներ նրանց գաղթը դյուրա- նելու միջոցով: Խակ հոգների համար նշվում է, որ նրանից արդեն վտանգ չեն ներկայացնուած եւ հիմ- նական կարեւոր խնդիրը մինչեւ Կոստանդնու- պոլիսի գրավման 500 ամյակը՝ 1953 թ., Ստամ- բուլու ոչ մի հոգն չըստնելն է: 34:

Ինչդեմ նետել էին, հարկ չվճարածներին սղառնում եր տաժանակության ճամբարներում աշխատանք, որով էլ նրանք դեմք է մարեին դետությանն ունեցած «դարտօն», սակայն չափազանց ուշագրավ է, որ աշխատանիային ճամբարներ ուղարկվել են բացառապես ոչ մուառպան հակառակություն, այսինքն՝ այստեղ եա կիրառվել իսրականություն՝ ըստ կոռնական դատկանելության: Թուրիայի կառավարության 1943 թ. հուն-

Եղել սննդի հարցը եւ, օրինակ, Սիվրիհիսարի ճամբարուա գտնվող տաժանակիրները սփռված են եղել խմել մուտքակա գետակի ջուրը եւ, ինչուս հիշուա է Փարսի Գետելյանը, նրանք ջուրը գետակից խմել են թաւկինակի օգնությամբ, որովս զարտահարաւ գորտեր կով չտան: Պատահական չէ, որ նման դայմաններուա ճամբարներուա տարծված են եղել տարբեր տեսակի հիվանդություններ, եւ այս տաժանակիրներ մահացել են: Այսինքն՝ մի կողմից բնակիմայական, մյուս կողմից էլ՝ ստեղծված անտանելի դայմանները մարդկանց դատապարտել են մահվան: ճամբարներուա հավակված հարկատուներից 1869-ը Ստամբուլից են, 889-ը՝ Իզմիրից, 100-ը՝ Բուսայից: Պատունական տվյալների համաձայն՝ միայն Արևալե է ուղարկվել 1400 ոչ մոտավոր հարկատու, որոնցից 1229-ը՝ Ստամբուլից: Արևալուա հարկատուներից 21-ը (այլ տվյալներով՝ ավելի շատերը) մահացել են: Այսորյաների շրջանաւ նույնիսկ ստեղծվել է ճամբարների անմարդկային դայմանների եւ առօրյայի մասին դատմող գրականություն՝ բանաստեղծություններ, երգեր:

Ավելորդ չեն եւ, որ «Ումեցվածի հարկը» արժանացել է ժամանակի թուրքական նամույի հավանությանը եւ սացել նոր աներկրա աջակցությունը: Մամուլ հեղեղված է եղել օրենքը դաշտանող հոդվածներով, որոնցում նկատելի են փորամասնություններին ուղղված բացահայտ թշնամանի, ատելության, սղանալիի տարրեր: «Ումեցվածի հարկը» արժանացել է նաև ժամանակի թուրք մավորականության մեջ նաև հավանությանը եւ դական արձագաններին: Հաս դալատական եւ ոչ դալատական գողներ հանդիս են եկել հոդվածներով՝ ի դաշտանություն այս օրենքի: Օրինակ, սնտեսագետ Համդի Բաւարը (1897-1971թթ.) գտնուած էր, որ աշխարհի երեսին եւ ամբողջ դատարկության ընթացքուած դանից ավելի արդար օրենք չի եղել: Իսկ հայտնի գրող Փեյամի Սաֆան (1899-1961թթ.) կարծիք էր հայտնուած, որ Թուրքիայի Հանրապետության իիմնադրությունը ի վեր թուրքերի եւ փորամասնությունների միջեւ տարբերություն, խորական վերաբերնում չի եղել, եւ եթե նույնիսկ եղել է, աղայ՝ միայն հօգուտ փորամասնությունների: Նա նույն է, որ փորամասնություններն ավելի շատ են վաստակուած, ավելի լավ աղորուած: Իսկ գրող Ռեֆիդ Հայիդ Զարայը (1888-1965 թթ.) հարցին մոտենուած է Թուրքիայուած փորամասնությունների եւ թուրքերի հարաբերություններուած միջնեւ օրս էլ շատ կարեւ տեղ գրադեցնող «մենք» եւ «նրանք» զաղափարախոսության տեսանկյունից, որտեղ «մենք»-ը թուրքերն եին կամ մոառզմանները, իսկ «նրանք»-ը ոչ մոառզման փորամասնությունները, այս է՝ Թուրքիայի «օսարները»: Նա հոդվածուած հանդիդուած են տողեր, որոնք բացահայտուեն ի ցուց են հանուած տարիներով կուտակված ատելությունը, նախանձը, խանդը եւ բացահայտուած, որ «մավորականը» «Ումեցվածի հարկը» ընկալուած է որուս վերծի եւ իրենց «վիրավորված իմնագիտակցության» հատուցուած: «Ումեցվածի հարկի» ջեռն դաշտաններից էր նաև ժամանակի հայտնի գրող-իրադարակախոս Շեմեր Սուսեյս Ալիբեմիրը (1897-1974 թթ.): Իսկ ուստիս-

«ԱՆԵՑՎԱԾՔԻ ԴՐԿԱԼ»...

Վարի 7-ի Ծիստում ընդունվել է աշխատանի դարտավորության թիվ 19288 կանոնակագու Այն ընդգրկում էր հետեւյալ հողվածները. 1-ին հողվածով դասակարգվում էին ստիլողական աշխատանի դատաղարտված հարկատումները Աշխատանիային ճամբարներ առաջինը գնալու էին ընդիհանրամես հարկ չվճարածները, այնու հետեւ՝ մասնակի վճարածները եւ այսպես շարունակ: Նախատեսվում էր տաժանակիրներին վճարել որոշակի աշխատավարձ, որը կազմելու էր օրական 250 հոսուց, որից 60-ը դափնելու էր սննդի, կացության եւ այլ ծախսերի համար, իսկ մնացածը դեմք է հատկացվեր «Ումեցվածի հարկ» դարտի մարմանը: 15-րդ հողվածի համաձայն՝ հարկատումները դեմք է աշխատեին մինչև «Ումեցվածի հարկը» լրիվ մարտելը: Սակայն այս կետը ցամ հարկատումների դեմքով առաջանակ էր ոչ տաճարանական դատկեր, եւ կարելի ասել, որ դա նախատեսում էր ցմահ տաժանակություն: Այսինքն, օրինակ, այն հարկատումները, որնց դարտը 400-500 հազար լիրա եւ ավելին են որդեսքի իրենց սացած աշխատավարձից աւ բողովին մուտքեին դարտը, դեմք է աշխատեին մոտավորաբես 1600 տարի: Աղյօն 1943 թ. սկզբ ներին հարկ չվճարածները սկսեցին ծերպական վել՝ տաժանակության ճամբարներ ուղարկվել համար: ճամբարներից ամենահայտնին Փօրմանաքը գյուղինն էր, որը գտնվում էր Արևալից 22 կմ հեռավորության վրա, Զովի լեռան ստորոտն ծովի մակերեսությից բարձր 1721 մետր: Տաժանակության ճամբար է եղել նաև Եսիշետիր հանգի Միկրիհիսար գավառում, ինչուն նաև մի այլ վայրեմում եաւ:

